

Kulturmiljø av regional interesse i Lund på høring 2024

Dette dokumentet er et uttrekk fra temakart-Rogaland og viser kulturmiljø av regional interesse som er foreslått inkludert i Regionalplan for kulturmiljø november 2024.

[Se oversikten over hele Rogaland i en interaktiv kartløsning i Temakart-Rogaland.](#)

Denne oversikten er på høring, med høringsfrist 31.01.2025. [Mer informasjon om høringen på Rogaland fylkeskommunes nettsider.](#)

Oversikten er et kunnskapsgrunnlag for videre planlegging og utvikling i kommunene, og skal bidra til forutsigbare prosesser gjennom at informasjon om hva som er regionalt viktige kulturmiljø og landskap, blir kjent og tilgjengelig. [Du finner mer informasjon om oversikten i Regionalplan for kulturmiljø kapittel 7 og 8.](#)

I tillegg til kulturmiljøa i dette dokumentet er det en rekke kulturmiljø som allereie er vedtatt som del av regionalplan for kulturmiljø i 2023. [Du kan finne oversikten over alle kulturmiljø i regionalplanen på temakart-Rogaland.](#)

Innhold

Kulturmiljø av regional interesse i Lund på høring 2024.....	1
Postvegen over Skydalsheia	2
Førland	9

Postvegen over Skydalsheia

Id	112
Navn	Postvegen over Skydalsheia
Kommune	1112 - Lund
Tema	Samferdsel og kommunikasjon
Periode	1700-1799
Kilde	"Oddbjørn Salte, Posten som kom og gikk i Stavanger Amt fra 1652, 2011,"
Vernestatus	
Lenke	

Skildring

Postveien eller Kongeveien over Skydalsheia er hovedferdselsåren og postvei i tiden før 1805 mellom Lund, Heskestad og videre nordover. Navnet «Kongeveien» skriver seg fra da Fredrik 4. i 1704 red over Skydalsheia på besøk i Norge.

Postveiens høyeste punkt er på 560 meter over havet, og ferden over heia kunne by på mange utfordringer, det ble brukt hest, men om vinteren ski og truger. Snøen kunne ligge til pinse. Veien ble derfor i 1805 bestemt flyttet sør til Drangsdalen, og over Skydalsheia er det derfor bevart en eldre mer opprinnelig trase.

Veistykket synes i terrenget delvis som hulveg og delvis som forseggjort oppmurte støttemurer og veglegeme spesielt mellom Urtjønn og Kjørberg. Ved Kotletjønn går man på ei damkrone fra tidlig 1900-tall. Gjuvatnet er også demmet opp på samme tid.

Det hefter seg spennende historier til veien med blant annet den bannlyste røveren Ståle som levde av å røve fra de som passerte over heia. Det sies at han hadde elleve menneskeliv på samvittigheten. Ståle hadde sin bolig her (Stålestova), men det er usikkert hvor denne lå. På Skydalsheia står det et kors som er kopiert etter et eldre trekors trolig fra 1600-tallet, og originalen står på bygdemuseet på Moi. Korset kan være satt opp som minne over en person som har omkommet på sin ferd over heia. Ved Stongsmyr er det et varp (steinhaug) som kan være et minne om en spesiell tragisk hendelse. På vestsida mot Uelandsgården er det beskrevet en spennende historie om en kvinne kalt Kotlå som bodde i enden av Kotletjønn. Hun skal ha fornærmet kongen på hans vei over Skydalsheia og stanset kongefølget med kraftsalven: «Nå konge, ser du ut over mitt kongerike»

På Ualand er det flere arkeologiske lokaliteter, Skitnevadbakkane og Fagervoll, samt Ualandsmarkje, med gravrøysfelt og bosetningsspor.

Ualand har ellers flere interessante kulturminner fra 1800-tallet, i et rikt opparbeidet kulturlandskap omkring blant annet lensmannsgården med tilhørende vannkanalanlegg.

Omfang

Kulturmiljøet strekker seg fra Ualandsvatnet og Lensmannsgarden opp langs Ualandsåna forbi Kotletjønnna rundt Urvatnet over Kjørberg og ned til Eik. Postvegen gikk til Ollestad som var postgård, men postveien synes ikke i terrenget i dette området, og Ollestad-garden er derfor ikke tatt med i kulturmiljøet.

Regional interesse

Kulturmiljøet viser en viktig vegstrekning fra den gamle postvegen. Fordi den ikke er benyttet etter 1805 er den et særlig gammelt og kulturhistorisk interessant kulturmiljø fra samferdsel i Rogaland. De forskjellige historiene knyttet til miljøet gir miljøet større bruksverdi, som en turvei med kulturhistorisk innhold. Ferdseisvegen har trolig vært benyttet i uminnelige tider.

Sårbarhet og forvaltning

Vegen er på enkelte steder preget av slitasje fra beitende dyr og skader som følge av flom og erosjon på enkelte delstrekninger. Gjengoing av stien vil kunne føre til at vegen blir uframkommelig.

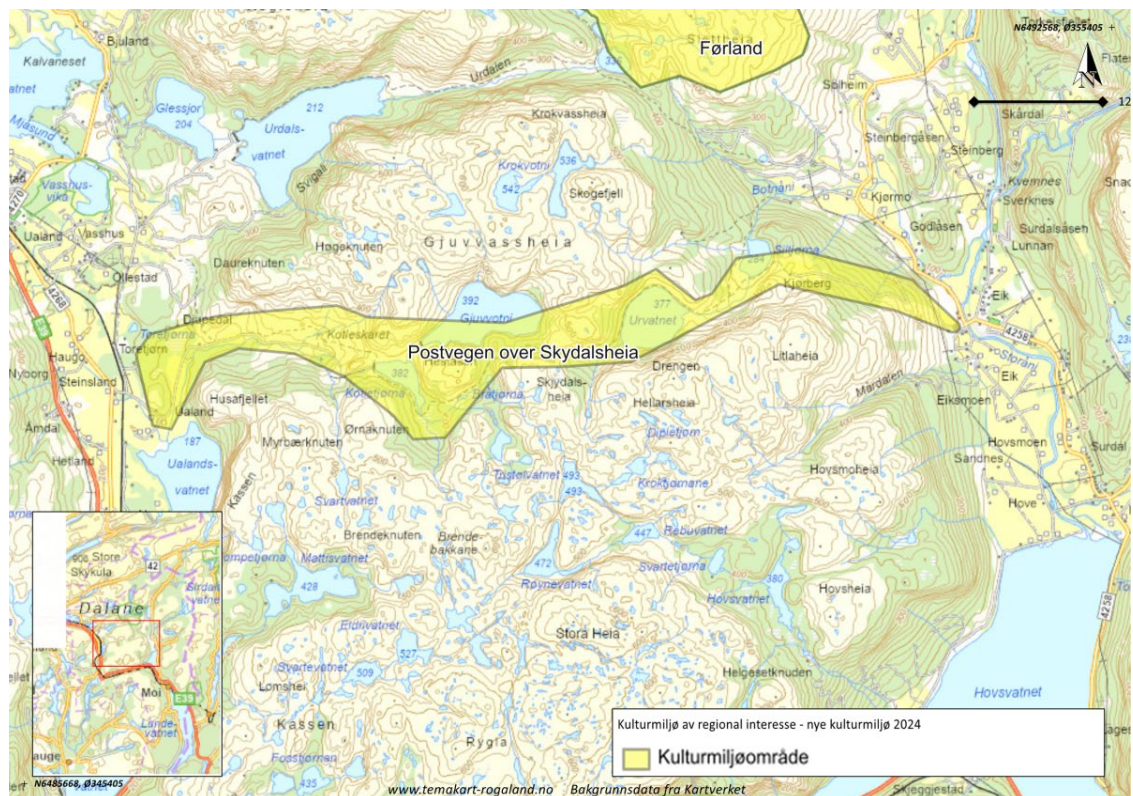
Hovedbilde

ved Gjuvvatnet

Rogaland fylkeskommune, 16.10.2024

Kartutsnitt

Kartutsnitt oktober 2024

Bildevedlegg 1

Fra Ualand mot øst
Rogaland fylkeskommune, 16.10.2024

Bildevedlegg 2

Veganlegg ved Urvatnet

Rogaland fylkeskommune, 16.10.2024

Bildevedlegg 3

Krossen på Skydalheia

Rogaland fylkeskommune, 16.10.2024

Førland

Id	113
Navn	Førland
Kommune	1112 - Lund
Tema	Landbruk og kulturlandskap, Natur - kultur
Periode	1800-1999
Kilde	Lund kommune, naturbase og Bruaset, Oddgeir, Det veglause folket i Rogaland, Genesis, 2011
Vernestatus	Naturmangfoldloven

Skildring

Førland er en typisk veiløs heiegård, og var delt i fem bruk med delt utmark. Sørøst for Førland ligger Sletthei, et utmarksbeite for gårdene Kjørmo og Solheim.

Kulturlandskapet ble i 1996 vernet som et landskapsvernområde etter naturmangfoldloven. Formålet med landskapsvernet er: "å bevare et lyngheiområde med store tørrheier på løsmasser, store homogene fuktheier og et godt bevart heiegardsmiljø i et helhetlig natur- og kulturlandskap."

Øst i området ligger Tverrådalen naturreservat, som er vernet som en urørt dal med alle hovedskogtyper i regionen. Tverrådalen er lite kulturpåvirket og har stor del gammelskog.

Området har store naturverdier, og er trolig det mest representative allsidige naturtypeområdet i Dalane sammen med Tverrådalen naturreservat, med de viktigste heitypene og skogtypene. Representativt for østre og indre utforminger av kystlynghei og overganger mot boreal hei.

På Førland har det vært gårdsdrift med slått, lyngbrenning, beite og hogst. Fram til 1954 var det 3 bruk i drift på Førland, med 2-4 kyr, 20-30 sau og 3 hester. Før krigen bodde det mer enn 30 mennesker på Førland. Det ble dyrket potet, korn (havre) og litt grønnsaker, lyng og gress ble slått. Potet til husbruk ble dyrket frem til slutten av 60-tallet. Jorda på heimbøen var steinfull og ble spadevendt.

Det har vært kverner og slipesteiner flere steder i området. Kverna ble brukt siste gang under krigen. En kan fortsatt se spor etter en kanal som gikk fra Gytjølva og bort til den nærmeste gården.

Utmarka var strengt delt inn og en finner spor etter flere løer og stakkslåtter (stakketufter og stakkstenger). Det siste huset ble fraflyttet i 1967, og driften av Førlandsgårdene opphørte helt på begynnelsen av 70-årene, og husene er i dag fritidsboliger. Senere har bønder fra Kjørmo tatt i bruk området som beitemark, og de skjøtter området i samarbeid med grunneiere og Statsforvalteren.

Gården Førland fremstår i stor grad slik den var da driften ble lagt ned, og viser hvordan innmark og utmark var før landbruket ble modernisert med traktor og større maskiner. Det er få stående bygg bevart, et våningshus og et par eldre driftsbygninger, men det er et stort antall grunnmurer, steingjerder, rydningsrøyser, geiler, båtstøer og et kvernhus.

Utmarka til Førland, og Slettheia, er godt bevart kystlynghei, der bøndene før brente heiene regelmessig for å sikre tilvekst og gode beiteområder. Dette var vanlig langs hele kysten, men det er i dag et fåtall områder med aktiv brenning. På Førland brenner lokale bønder regelmessig, samt har dyr på beite, for å sikre at lyngheiene blir bevart.

Selv om Førland var veiløs var bøndene i tett kontakt med omverdenen gjennom et nett av stier og drifteveier, nordover mot Gyadalen, østover mot Heskestad og sørøst mot Eik.

Omfang

Kulturmiljøet omfatter gården Førland og heiområdet Sletthei, Tverrådalen og veien mot nord og vest. Omfanget tilsvarer område foreslått av Lund kommune under høring av regionalplan for kulturmiljø.

Regional interesse

Førland er et godt bevart heiegårdslandskap og har stor kulturhistorisk verdi som representant for eldre gårdsdrift i heiene i Dalane. De høye naturverdiene, sammen med det godt bevarte kulturlandskapet, gir Førland, Sletthei og Tverrådalen særlig høy verdi.

Sårbarhet og forvaltning

Store deler av området er vernet etter naturmangfoldloven og må bevares i tråd med forskriften. Området er særlig sårbart for gjengroing dersom det ikke blir skjøttet og brent regelmessig.

Kulturminner i området, som grunnmurer, steingjerder, rydningsrøyser og andre strukturer bør kartlegges og måles inn for å gjøre fremtidig forvaltning bedre.

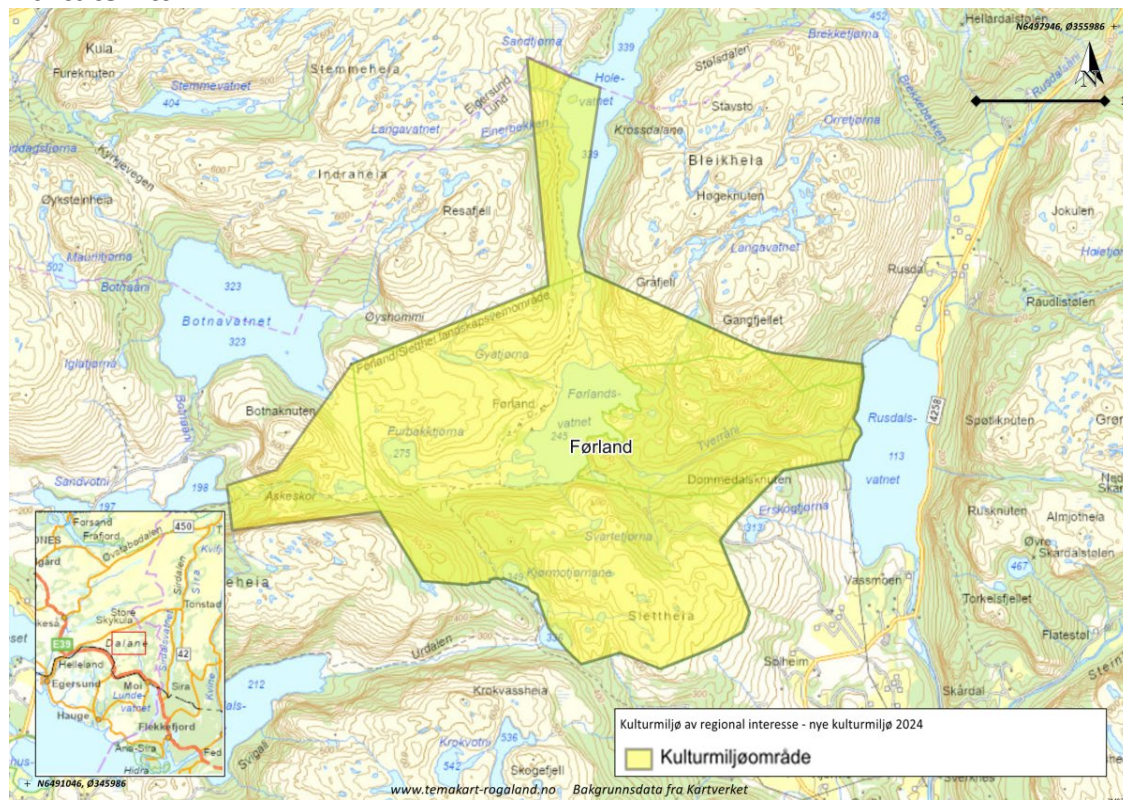
Hovedbilde

Førland har få bevarte bygg, men mange grunnmurer, gjerder og andre strukturen som viser hvordan gården var.

Rogaland fylkeskommune, 02.10.2024

Kartutsnitt

Kartutsnitt oktober 2024

Bildevedlegg 1

Førland 1950

Bildevedlegg 2:

Gården Førland.

Rogaland fylkeskommune, 02.10.2024

Bildevedlegg 3

Kystlyngheiene rundt Førland blir brent regelmessig for å sikre tilvekst og gode beiteforhold.

Rogaland fylkeskommune, 02.10.2024